

Млинко С.В.

здобувач вищої освіти,

Львівський національний університет імені І. Я. Франка

м. Львів, Україна

Науковий керівник: Ємельянова Л. О.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів,

Львівський національний університет імені І. Я. Франка

м. Львів, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-366-1-33>

ЧЕТВЕРТА ПРОМИСЛОВА РЕВОЛЮЦІЯ ТА РИНОК ПРАЦІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Актуальність дослідження. В сучасному світі технології виступають основним детермінантом змін в людській спільноті, в економіці та на ринку праці. Дослідження впливу економічних та технологічних умов на ринок праці є доцільним, оскільки робоча сила, знаючи, які виклики стоять перед нею, зможе підготуватись до майбутніх змін. Також органи державної влади зможуть розробити продуману стратегію зайнятості.

Мета – показати вплив останніх технологічних перетворень на ринок праці та робочу силу.

Дослідженню впливу сучасних технологій на ринок праці присвятили свої праці українські та зарубіжні науковці, зокрема Шульте П., Сандугей В., Марутян Р., Карпенко О., Азьмук Н. та ін.

Об'єктом дослідження виступає ринок праці, а методами дослідження є порівняльний аналіз, класифікація та узагальнення.

Протягом XX та XIX століть поєднання важливих інновацій, а також вдосконалення методів виробництва та розвиток інфраструктури, підвищило як загальну продуктивність факторів виробництва, так і ВВП на душу населення, яке є одним із основних показників рівня життя.

Стосовно впливу четвертої промислової революції, під час її обговорення у 2016 році на Всесвітньому економічному форумі в Давосі його організатором К.М. Швабом було виділено основні ознаки цієї революції: розвиток інтернет-мережі (і зростання її можливостей), мініатюризація та здешевлення засобів виробництва, а також робота над

розробкою штучного інтелекту та машин, здатних самостійно навчатись. На даний час вчені говорять про трансформацію суспільства в суспільство 5.0 (Super Smart Society чи Society 5.0) – суспільство, засноване на цифрових технологіях [2].

Наслідками розвитку технологій для ринку праці стали:

– Збільшення важливості комп'ютерної техніки та інтернету в роботі. В наш час складно уявити собі роботу, яка б не була тою чи іншою мірою пов'язана з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. За останні 10 років значно зросла частка людей, які використовують комп'ютер в роботі. В 2010 році в країнах ЄС 59% зайнятих використовували на роботі ПК, а 52% – інтернет. А в 2021 році вже понад 70% працівників зазначили, що регулярно використовують в роботі електронні пристрої [1, с. 161]. Ця тенденція породжує нові вимоги перед працівниками. Сучасний працівник повинен володіти сучасними комп'ютерними технологіями на рівні «просунутого користувача», а також проявляти креатив, оскільки типові рішення може приймати комп'ютер. В наш час ці вимоги є основою практично будь-якої роботи. Також більша частина людей зараз знаходять роботу не по оголошенню в газетах, а через електронні платформи [1, с. 162].

– Збільшення частки працівників, які працюють віддалено. Особливо попит на віддалену роботу зріс під час світової пандемії коронавірусу: якщо в 2019 році частка працівників у США, які працювали онлайн п'ять і більше днів на тиждень, становила 17%, у 2021 році цей показник становив 44% (рис. 1). Після завершення пандемії ці показники зменшились, однак очевидним є подальший тренд на збільшення частки працівників, зайнятих онлайн [4]. З одного боку, віддалена робота створює гнучкі умови, зручні для працівника і значно економить час на користування транспортом. Однак часто віддалена робота сприяє меншій ефективності працівників чи порушенню балансу між роботою і приватним життям («work-life balance»). Також можливість працювати з будь-якої точки світу посприяла створенню цілої групи самозайнятих працівників – «фрілансерів».

Також можливість роботи онлайн збільшує міжнародну мобільність ринку праці, спрощує експорт та імпорт послуг, зокрема з обробки інформації [1, с. 160]. Формується спеціалізація країн в сфері роботи онлайн, при якій найбільш кваліфіковану роботу виконують онлайн працівники в розвинутих країнах, а менш кваліфіковану, теж онлайн, – працівники в країнах з нижчим рівнем доходу, що дозволяє

компанії витратити менше коштів на оплату праці. Посилення і спрощення співпраці між працівниками з різних країн ставить нові вимоги до робочої сили, які раніше не були настільки важливими в багатьох сферах, а саме хороший рівень знання англійської мови як міжнародної мови комунікації в більшості компаніях.

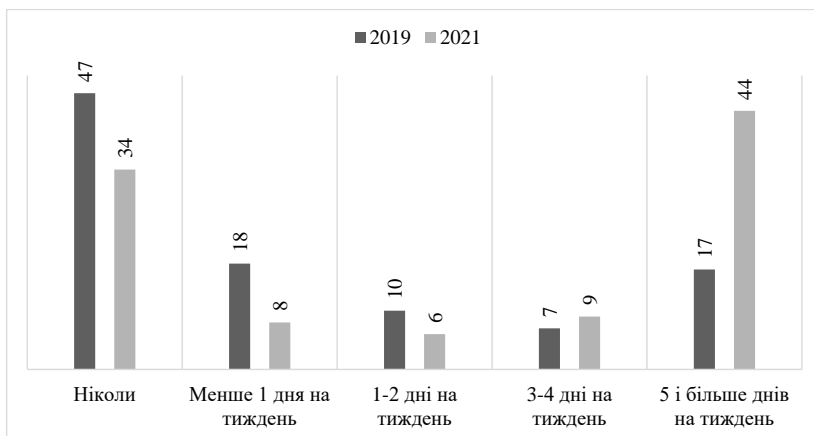

Рис. 1. Частка респондентів у США, які працювали дистанційно, % робочої сили

Джерело: сформовано автором за даними [4]

– Важливою вимогою до працівників стає стресостійкість, оскільки робоче середовище постійно змінюється і з'являється необхідність постійно пристосовуватися до змін. Так, з розвитком технологій велика частина навичок, які зараз потрібні працівникам, вже у найближчому часі стануть непотрібними. Недоліком цієї трансформації є те, що існує ризик створення негативних фізичних та психосоціальних наслідків для робочої сили внаслідок постійного процесу переходу на сучасніші технології [5].

– Впровадження штучного інтелекту (ШІ) у різних його формах. Використання штучного інтелекту не обмежується бізнесом, а включає сферу охорони здоров'я, освіту і навіть культуру. Також сучасні технології здатні збирати та обробляти величезні обсяги даних (Big Data) (що ніколи б не змогла зробити людина), а на їх основі менеджмент приймає певні рішення.

– Зміна структури зайнятості населення. Технологічний прогрес спричинив перетік робочої сили спершу з сільськогосподарського

сектора в промисловість, а пізніше – в сферу послуг. Саме сфера послуг зараз є найбільшим роботодавцем в розвинутих країнах. Наприклад, за період з 1870 до 2018 року в США зайнятість населення у сільськогосподарському секторі знизилася з майже 50% робочої сили до менш ніж 2%. Основними джерелами зайнятості стали сектор охорони здоров'я, програмне забезпечення та сфера послуг [3, с. 442].

– Проте головним наслідком технологічного прогресу є зменшення частки фізичної та малокваліфікованої праці [2]. Важка фізична робота стає механізованою, а робота, яка не потребує високої кваліфікації і полягає в виконанні типових завдань, може бути замінена ШІ, який виконає її значно швидше, проте потребує контролю (оскільки нестандартні ситуації, які виникають в будь-якій роботі, повинна вирішувати людина).

– Натомість інтелектуальна, творча та висококваліфікована праця стає більш затребуваною. Головним ресурсом в наш час стає інтелектуальний капітал працівника та його вміння швидко пристосовуватись до технологічних змін. Відповідно в економіці зростає частка висококваліфікованої праці та зростає зайнятість в сфері технологій та сфері послуг. З'являються нові види послуг, пов'язані з сучасними технологіями, і це створює нові робочі місця.

Тенденції, описані вище, є загальносвітовими трендами. Однак доцільно вказати, що вплив технологічного прогресу може дещо різнитись залежно від специфіки країни та певних внутрішніх факторів.

Отже, наслідками четвертої промислової революції на ринку праці є зростання вимог до компетенцій працівників, їх особистісних характеристик, а також збільшення гнучкості та мобільності роботи. Доцільним є глибше вивчення цього питання в розрізі впливу технологій на ринок праці бідних та багатих країн.

Література:

1. Азьмук Н. А. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на ринок праці. *Конкурентоспроможність національної економіки* : матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 квітня 2013. С. 159–163. URL: http://megalib.com.ua/content/9519_Azmyk_NA_Vpliv_informaciino_komunikaci_inih_tehnologii_na_rinok_praci.html (дата звернення: 09.02.2024).

2. Марутян Р. Суспільство 5.0. Новий етап глобалізації: вебсайт. URL: <https://matrix-info.com/suspilstvo-5-0-novyj-etap-globalizatsiyi/> (дата звернення: 19.02.2024).

3. Autor D. Trade and labor markets: Lessons from China's rise. IZA World of Labor. 2018. P. 431–449. URL: <https://wol.iza.org/articles/trade-and-labor-markets-lessons-from-chinas-rise/long> (дата звернення: 22.02.2024).

4. Change in remote work trends due to COVID-19 in the United States in 2020. Statista: вебсайт. URL: <https://www.statista.com/statistics/1122987/change-in-remote-work-trends-after-covid-in-usa/> (дата звернення: 20.02.2024).

5. Schulte P., Howard J. The impact of technology on work and the workforce : International Labor Organization. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/--safework/documents/genericdocument/wcms_681836.pdf (дата звернення: 21.02.2024).